

REDACTIA:

și
ADMINISTRAȚIA:
Batthyányi utca Nr. 2

Articoli și corespundențe pentru publicare se trimit redacțiunii.

Concurse, inserțiuni precum și taxele de abonament se trimit Administrațiunii tipografiei diecezane.

BISERICA ȘI ȘCOALA

FOAIE BISERICESCĂ-ȘCOLASTICĂ, LITERARĂ ȘI ECONOMICĂ.

APARE ODATĂ ÎN SĂPTĂMÂNĂ: DUMINECA.

PREȚUL
ABONAMENTULUI
PENTRU

AUSTRO-UNGARIA:

Pe un an: 10 cor.

Pe 1/2 an: 5 cor.

PENTRU ROMÂNIA ȘI
STRĂINĂȚATE:

Pe un an 14 franci.

Pe 1/2 an 7 franci.

Telefon pentru oraș și
comitat Nr. 288.

Cuvinte pastorale.

Mai anii trecuți, s'au încercat o seamă de scriitori români să stabilească, cumcă am fi ajuns în »primăvara literară«.

Bogația produselor literare pare-că justifică aceasta caracterizare a timpului; dar secerișul nu s'a dovedit, ulterior, atât de bogat în roade literare, cât s'a dovedit bogat în roade de... gânduri.

Gânduri, a adus primăvara, gânduri, cari a trebuit să năpădească pe toți cei ce au inimă pentru popor, pentru luminarea și înaintarea lui; pentru aceia, cari sunt cuprinși de îngrijorare asupra unor fenomene de altă natură decât cele pur literare, din viața noastră obștească, de peste tot...

Și discuție nouă s'a adus în presa noastră, pe urma »secerișurilor« recente, asupra problemei *practice religioase*, care este un criteriu de temelie al vieții omenești.

Din vară și pân' acum, în aceste zile la rândul vremii, această problemă este desbătută și dezvoltată, de un spirit ager, de un cucernic credincios al bisericii noastre, de cunoscătorul luminat al poporului nostru *de pretutindeni*, de d. Ioan Slavici, — atât în coloanele ziarelor noastre de dincoace, cât și în cele mai de seamă din țara vecină a fraților noștri.

Căci e chestie de viață și de mângăere, de aliare și mântuire, problema religioasă, care în lumea întreagă se ridică astăzi tot mai mult la suprafață, se înalță tot mai sus, ca ultimul cuvânt, și ca singura soluție a problemei vieții și menirii vieții omenești.

Ca un indiciu, o frumoasă îndrumare în împlinirea datorințelor față de biserică, pentru a dobândi împărtășirea bucuriei și mângăere sufletească, iată cum grăiește, distinsul mirean cuprins de pietate, un om luminat, strălucit în mânăuirea condeiului, povățuind pe cei ce au a se îndrumă în drumul practicei religioase, de cari toți suntem.

»...Pentru-ca să găsim mulțumirea trebuințelor noastre religioase«, »să ne strângem cu toții la un loc, să ne găsim în timp scurt în biserică, în care am crescut, chiar mai bine decât în ori și care alta.

»Numai însă, dacă-și vor înțelege și cărturarii noștri bisericesti datoria și se vor îmbărbăta Arhieriei noștri.

»Noi, care știm, cum în zilele de bucurie ori de retriște, în clipele de grea cumpănă ori de îndoieli mistuitoare, în fața ispitelor ori la primejdie *rugăciunea îl mângăe pe om*, îl luminează și-l liniștește, îl umple de încredere și de tărie și îl face destoinic de a-și urmă cu pas hotărît drumul, noi, care știm, de câte ori ne-am fi perdut dacă nu ne-am fi găsit mântuirea în puterea cea tainică a rugăciunii, nu putem să osândim, ci numai să plângem pe cei ce se perd fiindcă nu mai sunt în stare să se roage lui Dumnezeu și să ne rugăm și pentru dânșii, ca Dumnezeu să-i lumineze, să nu-i ducă 'n ispită și să-i scape de cel rău. Putem să ne facem rugăciunea fiecare în tăinicia iatacului său, sub cerul liber, în câmp deschis ori în mijlocul unui codru, fie chiar și în fundul unei temniți întunecoase, ea tot rugăciune rămâne; mai covârșitoare e însă puterea ei când o facem în fața altarului, sub conducerea preotului rânduit a fi mijlocitor între noi și D-zeu și împreună cu mulți alți credincioși, ridicându-se în plin avânt glasul spre cer. E în asemenea rugăciune un fel de extaz, beatitudinea celor trecuți din această lume de mizerii, o stare sufletească, despre care omul amețit de cultura »modernă« nu poate să-și facă închipuire. Partea cea în adevăr bună din societatea noastră »cultă« sunt însă oameni și mai ales femei, cari cunosc starea aceasta sufletească și însetează mereu de ea; dar o caută și nu pot s'o găsească în biserică, în care au crescut și la care țin cu toată căldura inimii.

»E greu să stai în timpul slujbei dumnezeesti într'o biserică goală, mai greu e să-ți faci rugăciunea în fața unor oameni, cari ei înșiși nu se roagă și nici n'au venit la biserică spre a se ruga, și de tot greu e când la altar slujește un om desprețuit și atât de adese-ori înjosit, încât adeseori, perzându-și în cele din urmă simțământul de dignitate, e și vrednic de dispreț«.

Cuvinte pastorale sunt acestea, grăite cu graiul iubirii de oameni și temerii de Dumnezeu, pentru cei chemați povățuitori a fi, cum — mare este, între dascălii români, ilustrul scriitor d. Ioan Slavici.

Din trecutul nostru cultural.

Inceputuri de cultură.

— Urmare. —

1. *Psaltirea*, un manuscris, scrisoare din Ardeal, copie de pela 1550, aflată de Gh. Asachi în Ardeal, dăruit Academiei Române, tipărit în fototipie și transcriere de d. I. Bianu, sub numele de *Psaltirea Scheiană*. Cuprinde Psalmii, părți din Biblie și la urmă o lămurire asupra „S[văn]tă Troiți.”

A doua copie, e ceva mai târzie, găsită la Voroneț, mănăstire întemeiată la începutul domniei lui Stefan cel Mare; după slovă, e tot scrisoare din Ardeal, i-a fost alăturat originalul slavon. Azi e tot la Academia Română.

A treia copie, identică cu a doua, a fost folosită la Brașov de Coresi, care i-a pus data în față 1570 și 1577 și i-a modernizat ortografia și unele cuvinte, pentru tipar. Academia Română a reprodus-o, cu datul de 1577, prin d-l B. P. Hașdău, în faximile.

2. *Evangelie*, folosită la tipărit de Coresi la 1561, lipsindu-i câte-va foi, a fost complectată de dânsul și modificată ca limbă, după schimbările cerute de un interval de 150 de ani, care dată se potrivește originalului¹⁾ după care va fi fost făcut și exemplarul lui Coresi, și copia, exemplarul lui Radu Grămăticul, cu datul dn 1574, scris cu o scrisoare de artist, scrisă, această a doua copie, și dedicată mazilitului pe-atunci Petru Cercel-Voeyod.

3. *Faptele Apostolilor*, sau Apostolul sau Praxiul, se păstrează în fragmentul numit „*Codicele Voronețian*”, dar nu-i de unde s'a găsit, ci trebuie să fie făcut de Husiți, în limba „vulgară”, pentru răspândirea „învățăturii”. Se păstrează numai în fragment. A fost aflat de Gr. Crețu, și editat de Academia Română, (unde se păstrează) prin I. G. Sbiera.

Limba acestor cărți sfinte, ca și a celor cu povestiri bogomilice, din veacul XV, se deosebește de cea literară din timpul următor.

În ce privește fonetica, aceste texte au fenomenul rotacismului²⁾, adică schimbarea lui *n* intervocalic în *r*, d. ex. bire, mire, omiri, (bine, mine, oamenii); *u* final, până pela 1600 se auzea încă bine; *e* înainte de *nt* nu trecuse încă în *i*: *cuvente*; *l* nu dispăruse: *goli*, nu *goi*; *întâni* și *putredire*, *alti*, ș. a.

Bogomilii. Bogomilii sau Paulicianii³⁾ bulgari, închinătorii apostolului Pavel, temători de Satana, vesteau isprăvile Sfintei Vineri, Legenda Duminecii, cari povestiri minunate impresionau adânc sufletele naive.

¹⁾ Textul vechiu (Mat. 13): „Să ochiul tău drept săblăznească-te, ia-l și-l leapădă dela tine”. — La Coresi: „De te va smentii ocul cel dreptu, scoate-l și-l leapădă dela tine”.

²⁾ Păstrat de Moți și azi și caracteristic pentru dialectul *i-r*.

³⁾ În Franța, căci prin acolo s'au răspândit, poartă numele de Flagellani.

Eresia bogomilică s'a răspândit, cu cărțile ei, alături de cărțile bisericesti făcute sub influența husită; mai mult, Românii din Ardeal trec de închiători ai apostolului Pavel, în așa măsură, încât și un proverb unguresc s'a făcut în contul alipirei lor de acel Apostol.

Bogomilismul, dușman trufiei, trist, superstițios, legea celor suferinzi, celor chinuți. Prin acest eres omul slab se simțea mai aproape de Dumnezeu, mai mângăiat. Iată câteva momente din doctrina lor: Omul este făcut din învoiala dintre D-zeu și dracul, din trup și suflet ș. a. Trupul e făcut din nisipul scos de dracul din mare cu mâinile, — de aceea avem sub unghii negreață (pământ). Dracul nu se mulțumește cu stăpânirea corpului, dar Dumnezeu nu-i lasă sufletul. De-aci descântece și boscoane, boboane, invocând ajutorul cerese, și gonirea dracului, pentru scăparea sufletului de goana lui, prin ajutorul lui Dumnezeu.

Cuvântul lui Dumnezeu e ascultat cu bucurie, în graiul propriu al poporului, ca și legendele mistice despre Sf. Sisoe, Călătoria Maicei Domnului la iad, ș. a. — dar din Vechiul Testament nici Husiții nici Bogomilii nimic n'au dat, decât cești din urmă, în formă de legende.

Aceiași modești cărturari, cari au dat traduceri de cărți bisericesti, au răspândit și legendele bogomilice în manuscrise, căci cine înțelegea alegerea credinței drepte din eresie?

Popa Grigorie din Măhaci, din vremea lui Mihai Viteazul, amestecă, fără înțelegere, copia Catehismului luteran (1544) cu legenda Duminecii (bogomilică) și copiile sale după „Batăr Jicmon Crai”, (istorie) [Codicele Măhăcean: Cuvente din bătrâni. II].

Apocrifele și legendele bogomilice au fost copiate, mai apoi, de umili preoți de sate, chiar și când ei știau slavonește, ca cel din Măhaci.

Cultura slavonă însă, nu poate fi răsbită prin modeste și sporadice și pentru popor înconștiente porniri, ca husitismul ori bogomilismul. Dar curentele noi de idei nu încetează, ci bat mereu la poarta culturii slavo-române, în forma luteranismului, și altor propagande, în cele viitoare.

Luteranismul. Tot din Ardeal pornește a doua propagandă religioasă, favorabilă romanizmului, ca apariție, și ajutată printr'un nou mijloc de propagandă, anume, pe calea tiparului. Aceasta este propaganda luterană, dela mijlocul veacului XVI.

Pentru Români, pentru convertirea lor la reforma lui Martin Luther, au început a lucra Sașii din Ardeal.

Confesiunea de Augsburg, a călugărului reformator, cuprinsă în punctele afișate pe ușa bisericii din Wittemberg, a cucerit pe de-a întregul pe Sașii din Ardeal, cari într'un elan de idealism, neobișnuit la dânșii, se hotărăsc a converti și pe Românii conlocuitori ai lor, la noua lege.

⁴⁾ „Elhagyta, mint szent Pál az oláhokat”.

Pentru a face acea propagandă, ei tipăresc la 1544 *Catehismul zis luteran*, la Sibiu, pentru a pune în mâna Românilor învățăturile reformei, în limba română.

Deși scris într-o limbă destul de bună, catehismul luteran nu prinde rădăcini, pe de-o parte din cauza rezistenței refractare a preoțimei, pe de alta din cauza analfabetismului poporului și în fine poate că și din lipsa stăruinței Sașilor, cari odată potoliți de primul avânt al învoirii religioase, se vor fi gândit cu oarecare încredință la compactul element românesc, care i-ar putea absorbi, în caz de egalizarea condițiilor de viață morală-sufletească, ce ar fi adus cu sine și alte avantaje neamului de robi, Romanilor.

Altă carte și alte încercări de convertire n'au mai urmat, din partea luterană, deci nici aceasta nu birui ortodoxismul slavon; dar totuși se vor resmiți influențele reformațiunii din Ardeal, în special ale Calvinismului, mai târziu, în parte și în bine, asupra întreg neamului românesc; și dacă nu direct, prin spiritul ce aduce, căci ideilor nu li-se pot pune de oameni hotare.

Coresi. Descoperirea tiparului produce o mai mare, mai puternică, mai importantă transformare a cursului vieții pământești, decât toate descoperirile, cărora li-se deschid porțile intrării în lume, în veacurile 15 și 16.¹⁾

În principatele române se întemeiază pe rând tipografiile, începând cu cea din Govora (1634), [unde se tipărește *Pravila cea mică*] și se aduc meșteri și litere dela Veneția, pentru tipar. În Ardeal a adus tiparul, cu reforma luterană, Honterus, și s'au făcut mai multe tipografii prin orașele săsești (fondus regius).

După prima încercare, dela Sibiu (1544), găsim în condiții mai prielnice un alt început de tipărire de cărți bisericești în limba română la Brașov, și aceasta cu concursul meșterului tipograf român, care își zice *diaconul Coresi*.

Despre *Coresi* nu știm multe, decât că eră diacon, se pricepea la tipar și pe la 1560 eră în Brașov, căutându-și de lucru, — probabil după ce fugise dela Târgoviște, unde fusese o răsturnare de Domn și în legătură cu dansa și căderea mitropolitului și slugitorilor săi, între cari, e probabil, să fi fost și *Coresi*.

Judele Brașovului de pe atunci îi încredințează lui *Coresi* sarcina, să-i facă *Evangelia* (*Tetraevangheliul românesc*) în limba română, pentru a se putea citi cu folos de popor. „*Hanes*“ *Benckner*, așa-i zice *Coresi* judeului (primar), probabil că voia să lingusească prin acest fapt craiului Ardealului Ioan Sigismund, și dansul protestant, nefiind încă despărțiti pe atunci protestanții din Ardeal în cele două secte, luterani (Sașii) și calvini (Ungurii).

1. *Evangelia lui Coresi* iese de sub tipar la 1561. Cartea nu e așteptată nici primită cu simpatie de preoțimea română, de aceea spre recomandare tipo-

graful *Coresi* spune în epilogul cărții¹⁾: „În sfânta biserică mai bine este a grăi cinci cuvinte cu înțeles decât zece mii cuvinte neînțelese, în limbă străină“ și „Oare vlădici, oare popi, în a căror mână va veni această carte să cetească, necetind să nu judece“. Cu toate astea cartea nu prea trecea, fiind suspectă, pentru că eșise de sub tipar sub auspicii protestante.

Hans Benckner însărcinează pe *Coresi*, după aceasta, cu tipărirea unui *Evangheliar* slavon, — ceea ce dovedește, că și proprietarul și tipograful lucrau la diferite tipăriri, ca patron și muncitor, pentru câștig.

2. *Apostolul* sau *Praxiul*, ori *Faptele Apostolilor*¹⁾ lui *Coresi* s'a tipărit probabil după un manuscris mai vechiu, îndreptat de dansul.

(Va urma)

Terminologia studiilor fizico-chemice.*)

De

Ioan Crișan.

— Urmare. —

Acestea ar fi după mine lacunele, desideratele ce le-am putut constata în terminologia manualelor noastre de fizică destinate anume pentru școala populară.

Mă ve-ți întreba: „Bine! Dar totuș, care ar fi, cum s'ar putea stabili terminologia fiziceei?“

Răspund prin o comparație: Prin o grădină cu floricele frumoase, dar cam coplesită de diferite burueni nu poate prospera, nu se poate privi ca atare până ce plivim sau curățim acelea burueni, — tot astfel spre a avea, obținea o mai acomodată terminologie a fiziceei, nu ne rămâne decât să plivim, să omitem toate acelea bălării... toate acele expresiuni greșite din punctul de vedere al ortoepiei limbei noastre, toate expresiunile străine, cari ca ateri se opun purității limbei și în fine să nizuim a aplică corect și întocmai toate sinonimele limbei noastre!, cari erori toate m'am nizuț a le remarcă în lucrarea de față.

Făcând aceasta selecțiune, terminologia fiziceei va deveni mai purificată, mai curată, ca grădina plivită, mai românească, mai precisă ergo și mai acceptabilă din toate punctele de vedere.

Așadar: terminologia fiziceei nu trebuie inventată, ci numai purificată admitând termini și expresiuni, ce exclusiv se potrivesc cu firea limbei românești și prin aceasta totodată și cu limba literară.

Atari exigențe au să le țină în vedere toți autorii de manuale de fizică: prin ce e incontestabil — se va face primul pas de înaintare spre unificarea terminologiei acestui studiu.

Nu mai puțin ducător la scop este, ca autorii acestor manuale, la finea studiului scris, în formă de mic „vocabular“ să înșire toate cuvintele, mai greu de înțeles prin ce elevii afară de explicările făcute de

1) Asupra traducerii vezi capitolul „Primele cărți manuscrise românești“ 2 și 3.

învățător în această privință — le mai pot căuta independent și în cartea lor; iar aceasta nu ar forma nici lux, nici incomodare — ci cel puțin s'ar adevăra încă odată mai mult vechea maximă: „Repetitia este mama studiului“.

II.

Chemia.

În înțeles mai larg, chimia aparține — fizicii.

Restrângându-ne însă exclusiv la observarea fenomenelor ce se raportează la forma internă a corpurilor: ajungem la un studiu special și care poartă numele pus în fruntea acestui punct.

Din conzideratele amintite în punctul prim, pag. primă vom zice:

Chimia este știința, care tractează despre fenomenele interne ale corpurilor și cauzele lor și despre legile existente între acestea.

Până în timpul de față, acest studiu nu a prea format obiect separat în școala elementară, pentru-ce nici scopul nu i-a fost determinat.

În studiile speciale — superioare din domeniul pedagogiei încă se face pomenire de chimie numai — per tangentem...

Planurile de învățământ încă au cam dat-o la spate; singurul nostru actual (nou) a inserat în cadrul său câteva cunoștințe chimice, de folos și însemnătate practică.

Astfel stând lucrul, nu ne poate cuprinde mirarea, că de prezent școala elementară nu dispune de nici un fel de manual scris anume spre acest scop, măcar că nu ar strica, fie între niște conture cât de modeste. Dacă dascălii noștri nu voiesc — ori că nu pricep (?) a-și bate capul cu atari scrieri, — facă-o aceasta domnii profesori de chimie și o pot face, căci sunt și mai procopsiți dar și mai pricopsiți decât dascălii dela sate!...

Adevăr e, că unele manuale de fizică cuprind de colo și de colo... câte o cunoștință palidă din chimie acestea fiind numai tractări sporadice și incidentale, scopul nu s'a atins nici pe departe.

Ca însă să fim cât mai lămurii asupra terminologiei acestui studiu despre care am să vorbesc în celea ce urmează, — negreșit trebuie să insistăm și asupra scopului ce urmărește chimia în școala populară;

Scopul chimiei nu poate să fie altul, decât cel emanând din definiția ei de mai sus, cu deosebită conziderare la școala elementară.

Să introducă pe elevi la observarea cunoașterea fenomenelor, legilor și cauzelor ce decurg cu privire la descompunerea, compozițiunea și combinațiunea elementelor corpurilor și materiilor ce obvin mai ales în chimia economică, ca arderea, destilarea, fermentațiunea, nutirea oamenilor, animalelor și a plantelor, mucezirea, putrezirea, dospirea ș. a. punând totodată pond deosebit pe cunoașterea elementelor chimice mai importante și de folos.

Trecând la propria temă: terminologia chimiei — se simțeste un lucru ceva mai greu de a o distinge decât la terminologia fizicii și aceasta din lipsa absolută a manualelor*).

Dându-ne însă seama de materia, ce are să intre în pervazul învățământului elementar, totuși este posibilă o decernare, distingere și în aceasta terminologie începând selecțiunea mai întâi cu cunoștințele chimice răspândite și în mod fragmentar prin câte un manual de fizică.

„Luăm 5 până în 10 ponduri din cutare element...“ ni se spune într'un manual.

Aci, mai întâiu constatez, că expresiunea ca atare nu e românească, pentrucă Românul zice: Luăm 5 până la 10 ponduri, iar nu până în 10 ponduri, căci aceasta e, expresiune pe idiomul nemțesc și adevărat — germanism, ce se opune purității limbei noastre.

Afară de aceea, expresia „pond-atomic“ după părerea mea — fiind vorba și de unificarea terminologiei chimiei — mai bine ar fi să se înlocuiască, cu termenul: echivalent, căci acest cuvânt oarecum mai bine îmbracă înțelesul logic, ce vom a-l arăta în vorbire prin primul cuvânt.

Tot din motivul de mai sus, e bine să zicem: Apa e corp compus din două elemente (oxigen, hidrogen), iar nu... „e corp constător“, deoarece și acest cuvânt e străin.

Bine e să zicem: Acest element e parte întregitoare, s'au constitutivă din cutare corp, iar nu „parte integratoare“.

Exploziunea unui gaz are putere impozantă, iar nu „impunătoare“.

Despre aer, apă etc. peste tot vom zice, că sunt corpuri compuse.

Hidrogenul, carbogenul, nitrogenul etc. le vom numi cu un singur cuvânt: elemente (chimice), iar nu corpuri simple, ori dacă și zicem așa, expresiunea din urmășă o întrebuițăm ca explicare pentru lămurirea și înțelegerea termenului — element.

Neorganic, e mai românește decât „anorganic“, căci particula negativă „ne“ obvine mai des aplicată la cuvinte decât sporadicul „an“.

Cantitate și cătățime, e drept — au înțeles identic însă cuvântul prim sună ceva mai armonios decât al doilea și deci acela e mai de adoptat!

Să zicem: apă aspră, iar nu dură, căci cu acest cuvânt, de regulă se caracterizează corpurile solide pentru tenacitatea sau durabilitatea lor.

Dens (itate) vorbind despre desimea elementelor chimice — e mai corect să zicem decât compact s'au chiar des, fiindcă noțiunea primă având o sferă mai mare, sensul ei echivalează mai bine cu aceea ce, în asemenea caz — vom a spune.

Explosiv e mai bine decât „detunător“.

E mai corespunzător, să zicem formulă (chimică) decât simbol, căci acesta e un cuvânt prea ideal, iar chimia cu idealuri nu se prea ocupă!...

*) Pentru învățământul secundar există, dar cu acestea școala populară nu se poate feri.

Nu e corect a zice: „Diamantul e mai superior în privința votării ca și aurul și argintul...”

Autorul, care a scris aceasta proporție, poate fără să știe, a comis două erori gramaticale esențiale. Iată pentru ce!

Cuvântul superior, ca neologism nu se compară, căci el exprimă ideea de comparație și fără particulă „mai”, pentru ce acest „mai” n'are ce căuta în propoziția de mai sus. N'are ce căuta acolo nici particula „că”, deoarece aceasta se aplică, când însușirea este egală la amândouă obiectele asemănaute.

În acea zicere ar fi avut loc mai mult particula „decât”, căci aceasta este caracteristica comparativului, însă nu e absolut de lipsă, nici această venind construcția zicerei astfel: Diamantul, în privința valorii este superior aurului s'au argintului!

(Va urma).

CRONICA.

Cununie. Luni în 28 Oct. n. înainte de a merge să s'arbat cununia d-lui asesor referent dr. George Ciuhandu cu domnișoara Octavia Deseanu, directoara școlii de fete din Arad. Nași au fost domnul și doamna Raicu. Cununia s'a săvârșit în capela episcopescă de către Preasfințitul Domn Episcop diecezan Ioan I. Papp, asistat de protopopul R. Ciorgop și preotul V. Beșș, protodiaconul dr. I. Suci. Preasfințitul a ținut tinerei perechi o cuvântare pătrunzătoare. După cununie Preasfințitul a dat în curtea episcopescă o splendidă masă nuntașilor. Primească mirii felicitările noastre sincere.

Necrolog. Subscriși sfâșiați de durere anunțăm tuturor prietenilor și cunoscuților răposarea neuitatului, adoratului prea bun tată, bunic, socru, cumnat și unchiu Vasile Pagubă, jude reg. de tribunal penzionat, avocat, Greu, dar nepătată i-a fost viața ușoară și lină moartea, la vârsta de 70 ani. În mormântarea rămășițelor pămanțești a scumpului nostru defunct va avea loc în Peceia-rom. la 27 Oct. n. de m. la orele 10 și jumătate după ritul bisericii gr. or. române. Dormi în pace iubitul nostru! Peceia la 25 Oct. 1907 st. n. Familia: v. d. Riza Ceonța, fam. G. Lazariu, fam. Abrudan, fam. S. Bocșan, v. d. Pinter m. Heinz fam. dr. I. Ciordaș, cumnați și cumnate. Hontesia și dr. Virgil Paguba, fiică și fiu. Olga dr. V. Pacala, noră. Ioan Efticiu, prietenul bun. Eugen H. Suci, Amos și Athene Paguba, nepoți și nepoată.

Răposatul a fost în mai multe rânduri membru sinodal, și a fost apreciat pentru inima și capacitatea sa. — Trimitem și noi condolențele noastre mult cercatei familii.

Convocare. Despărțământul protopopesc Buteni al „Reuniunii învățătorilor români din ppopiatele aradane I—VII” — își va ținea adunarea de toamnă Sâmbătă, în 27 Octomvrie (9 Noemvrie) a. c. în comuna Dieci, la care toți membrii despărțământului și spriginitorii școlii sunt poștițiți a participa. Program: 1. Chemarea Duhului sfânt și parastas pentru fericitul fost președinte Teodor Ceonța la 9 oare a. m. 2. Asistare la prelegerile învățătorului din loc George Precupaș. 3. Cuvântul de deschidere și binecuvântarea noului protopop. 4. Constatarea membrilor prezenți. 5. Reflexiuni asupra prelegerilor ținute. 6. Executarea

concluzelor adunării generale. 7. „Păstorașul” — din viața lui Pestalozzi dizertațiune de Liviu Dublea. 8. „Vocațiune și diligență, — speculă și trândăvie” — dizertațiune de Ioan Roșu. 9. Incassarea taxelor. 10. Propuneri și interpelări. 11. Fixarea proximei adunări. 12. Autenticarea protocolului. 13. Încheierea. *Bodești, la 13/26 Octomvrie 1907. Nicolae Boșcaiu, președinte. Ioan Roșu, secretar.*

Casă ieftină pentru oameni săraci Celebrul descoperitor, fizicanul electric Edison, după cum anunță „Daily Telegraph” din New York, ar fi făcut o nouă și foarte importantă descoperire, de folos pentru omenire. A descoperit, anume, o mixtură de cement, din care se poate clădi, în 24 de ceasuri, o casă cu 3 etaje, cu cheltueală de 5000 cor. Arătând modelul unei case, el ar fi zis, către niște ziariști, următoarele: „Vreau să clădesc o casă, cu ajutorul unor formulare construite din oțel, cu cari orice arhitect poate clădi casa tare din cement, lată 6—7 metri (25 picioare), înaltă trei etaje, încăpătoare comod pentru trei familii. Clădirea ar costa 5000 de cor. Partea de căpetenie a înveției este, în formularele de oțel, dar și materialul de construcție este un preparat cu totul nou, compus din: o parte cement, trei părți nisip, cinci părți piatră pisată mărunt. Singurele părți ale casei clădite, care nu sunt făcute din aliajul arătat, vor fi bărnele de lemn, în cari vor avea să fie bătute cuiele pentru atârarea de icoane și covoare. Mixtura (aliajul sau amestecul) de cement, se toarnă în formele (formularele) de oțel așezate drept pereți, coperiș, etc. și în ele are să se toarne și să le umplă aliajul. O casă se poate face astfel, în 12 ceasuri. În șase zile se întepeneste în așa măsură încât nu se mai poate sparge în nici un chip. Forma casei se face din oțel topit. În cheltuiala de 5000 cor. se cuprind și sobele și treptele (scări), cadrele ferestrelor, poditul și coperișul de cement. Casa fiind foarte solidă și perfectă, încât n'are trebuință de îndreptări, câteva ceasuri după gătirea ei, formele de oțel se pot lua, înlătură.”

Oare să nu fie asta numai pentru... America.

Posta Redacțiunii.

Părintelui Ilie Motiu în Chesint. Am cetit cu multă plăcere frumosul tractat despre Congruă, ce ni-l'ai trimis spre publicare. „Ni-se va impută poate, că tocmai acum ridicăm și noi glasul, când biserica e în doliu, când fiica ei, școala, e pe cale a se rupe dela sânul ei, — tocmai în momentul când toți suntem cuprinși de grijă de soarta școlii — tocmai atunci vine și preoțimea cu pretenziuni, cu cereri, cu plângeri...”

„O, de am ști, — zici mai departe —, că prin suferințele noastre vom putea schimba soarta școlii noastre, de am ști că prin tăcerea noastră vom putea potoli durerea bisericii — am tăcea ca toții, am suferi și mai departe, dar durere, că curentul merge înainte și nu ține cont nici de suferințele și lipsele noastre, nici de abnegarea noastră.”

Nu părinte. Nimene nu impută o cerere atât de justă și cu atâta inimă tratată, precum o faci Sfinția ta, când școala dedici acele calde cuvinte, care numai din o inimă simțitoare pot răsări. Când ne luptăm pentru viața ficei nu jertfim pe mamă, pentru că atunci am perdut totul și noi nu vrem să perdem nimic.

E adevărat, că dacă ni-s'a luat totul, avem drept a cere compenzație. Acum e timpul a ne ocupa cu pierderile, ce le-am îndurat prin congruă, căci acuși să împlinesc 10 ani, când se va face noua regulare.

Chestiunea însă are atâtea părți delicate, întră împrejurările în cari trăim, încât nu e prudent a o face obiect de discuțiuni vage, mai mult nepricepute decât pricepute. Acel tractat să-l citești în conferința preoțească și de acolo să vă exprimați dorințele înaintea Conzistorului, spre a avea acesta opinia D-voastră și a face tot ce se poate în interesul mult certatei noastre preoțimi.

Aviz catihetilor !

În tipografia noastră diecezană din Arad, a apărut „*Liturgica ortodoxă*“, manual pentru școalele medii și poporale. Prețul 70 fileri. Se poate procura dela tipografia noastră diecezană.

A apărut !

În tipografia noastră diecezană au apărut și să află de vânzare următoarele cărți școlare :

Curs practic de Limba română pentru cl. III, IV, V, și VI, ale școlii primare de I. Vuia în ediția III-a îndreptată. Prețul 60 fill.

Curs practic de Limba maghiară pentru clasele I, II și III ale școlii primare de Iuliu Vuia ediția III-a îndreptată prețul 50 fileri.

Curs practic de Istoria Ungariei pentru școalele poporale de Iuliu Vuia ediția II-a îndreptată prețul unui exemplar 40 fileri.

Curs practic de Aritmetică pentru clasele 2, 3 și 4 ale școlii primare de Iuliu Vuia ediția II-a îndreptată prețul unui exemplar 60 fileri.

Cronică bibliografică.

Poezii de Octavian Goga „Biblioteca pentru toți“ No. 286—287. Prețul 60 bani.

Dela „Balade și idile“ a poetului Coșbuc nici un volum de versuri n'a avut nu succese mai mare ca volumul de poezii al poetului Goga. În librării s'au vândut mii de exemplare iar Academia Română, — după un raport plin de laude al d-lui T. Maiorescu, — a încununat pe poetul Goga acordându-i unul din cele mai mari premii. Astăzi dintr'o dată poetul Octavian Goga a devenit celebru și privit ca un strălucit reprezentant al poeziei române. Accentele lui sincere, duioase, inspirația plină de avânt, dragostea-i de țară captivează pe toți cititorii săi. De aceea librăria Alcalay a făcut toate sacrificiile pentru a putea publica în „Biblioteca pentru toți“ volumul de „poezii“ al poetului Goga.

Această operă premiată de Academia Română nu poate lipsi din nici un cămin românesc.

De vânzare la mai toate librăriile din țară.

Concurse.

Pentru îndeplinirea stațiunii învățătoresci **V. Sôhodol**, tractul Vașcoului devenită vacantă prin abdicarea lui Cornel Coste prin aceasta se publică concurs cu termen de alegere pe **12/25 Noemvre** a. c. pe lângă următoarele emolumente :

Dela comuna parohială în bani, 600 cor., cvartir și grădină.

Ceice doresc a reflecta la acest post sunt poștiți a-și trimite rugărilor lor, ajustate conform §-lui 61 din reglamentul școlar și adresate comitetului parohial,

subsemnatului adm : pprese în Segyest p. u. Rieni producând și declarațiune că de când își formează dreptul la cvinevenal iar în vre-o Duminecă ori sârbătoare au să se prezenteze la sf. biserică din loc spre a-și arată dexteritatea în cântare și tipic. Pentru cvinevenale și întregire de salar se va face recurs la stat.

V. Sôhodol la 16/29 Sept 1907.

Vasilie Teaha
președinte

Traian Miclea
not. adhoc.

În conțelegere cu : Moise Popoviciu adm. ppsc.

—□—

1—3

Pentru îndeplinirea postului de paroh din comuna **Coroia** se publică concurs cu termen de alegere în **21. Noemvrie (4 Decemvrie)** a. c.

Emolumentele din aceasta parohie de a III cl. sunt : pământ arător de 9. cubule cu competența de pășunat ; birul dela 74 căși câte una bădie de grâu ; stolele îndatinate și întregirea dotațiunii dela stat după pregătirile alesului, care va avea a se îngriji de locuință.

Recurenții au a-și înainta suplicele pe calea subserisului la comitetul parohial.

Comitetul parohial

În conțelegere cu : Petru Serbu protopop.

—□—

1—3

Pentru îndeplinirea definitivă a parohiei de **cl. I.**, din **Moroda**, conform decisului Ven. Conzistor de sub Nr. 5462/1907, se escrie concurs, cu termen de **30 zile** dela prima publicare în organul oficios „Biserica și Școala“.

Emolumentele sunt : 1) uzufructul unei grădini și a sesiunii parohiale ; 2) uzufructul a unui jug. și 800 □ de pământ estravilan, dat preotului din averea Br. Sina, ca recompensare pentru bir ; 3) stolele îndatinate dela botez 60 fil., dela cununii 2 cor., estrase 2 cor., înmormântări mici 2 cor., înmormântări mari (eșirea sufletului, prohodul și petrecerea la cimiter) 6 cor., iar cu liturgie 8 cor., ori ce alte ceremonii la înmormântări se vor remunera după înțelegerea reciprocă ; liturgii pentru ori ce ocaziuni, în zile de rând 2 cor., stințirea caselor nouă 1 cor., celelalte venite stolare după obiceiuri ; și 4) întregirea venitelor dela stat.

Casă parohială nu este, iar dările publice le va solvi cel ales.

Reflectanții la această parohie sunt poștiți ca recursele ajustate conform Regulamentului și adresate comitetului parohial din Moroda, să le subștearnă P. On. Oficiu protopopesc gr. or. rom. din Borosjenô, având până la termenul regulamentar a se prezenta în sf. biserică din Moroda, spre a-și arată dexteritatea în cele rituale și 'n oratorie.

Din ședința com. parohial din Moroda, ținută la 12/25 Septemvrie 1907.

Nicolae Morodan,
președinte.

Mihai Vortan,
not. adhoc.

În conțelegere cu : Ioan Georgia, protoprezviter.

—□—

2—3

Pentru îndeplinirea definitivă a stațiunii învățătoresci din **Govosdia**, pe baza dispusețiunii Ven. Conz. de sub Nr. 5530/1907, se escrie concurs din oficiu, cu termen de **30 zile** dela prima publicare în „Biserica și Școala“.

Beneficiile sunt : 1. Dela stat ajutorul votat sub Nr. 60728/1906, 392 cor. ; 2. Dela comună întregirea până la 800 cor.

Recursele ajustate regulamentar și adresate comitetului par. să se subștearnă oficiului ppsc gr. or. rom. din Buteni (Buttyin com. Arad), având recurenții

a se prezintă în termenul de sus în sf. bis. spre a-și arăta dexteritatea în celea rituale. Alesul e îndatorat a purta și cantoratul precum a conduce și școala de repetiție.

Trăian I. Magier pprezvitier inspector școl.

—□— 2—3 G.

Pentru îndeplinirea stațiunii învățătoarești vacante din **Tăgădău**, se publică concurs cu termen de alegere în **11/24 Noemvrie** a. c.

Salarul e: 600 cor., cu locuință acomodată și grădina de legume precum și stolele cantonale îndatinate. Recurenții au a-și înainta documentele pe calea subscrișului protopop la comitetul parohial până cu 7 zile înainte de alegere.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: *Petru Serb*, protopop.

—□— 2—3

Pentru îndeplinirea postului de învățător dela școala confesională ort. rom. din **Chiraleu** (Királyi) se scrie concurs cu termen de alegere pe **21 Nov. (4 Decembrie)** 1907.

Emolumentele sunt: în bani 600 cor.; cortel cu grădina și stolele cantonale dela funcțiunile obveninde. Alesul va avea să provadă cantoratul în biserică și să conducă școala de repetiție fără altă remunerațiune.

Dela recurenți să poștește cu recursele provăzute cu documentele prescrise în §-ul 61 din Regulament și adresate comitetului parohial din Chiraleu, să le subștearnă subscrișului oficiu protopopese în Oradea-mare, până la 17/30 Noemvrie a. c., iar până la termenul de alegere a se prezintă în vre-o Duminică ori sârbătoare în sfta biserică de acolo spre a-și arăta dexteritatea în cant și tipic.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: *Toma Pacala* protopop insp. școlar.

—□— 2—3

Pentru îndeplinirea postului de preot la parohia de **cl. I din Ponoară** protopopiatul Peștesului, se deschide concurs cu termen de alegere pe ziua de **11/24 Noemvrie** 1907.

Emolumente: 1. Casă parohială, cu un intravilan; 2. Uzufructul curții bisericii și al morminților; 3. 51 holde catastrale, pământ arător, fânaț, pășune și pădure; 4. Una vică cucuruz sfârmat, dela fiecare număr de casă, din care preotul va avea să escontenteze pe diac din an în an; 5. Una zi de lucru, à 80 fil.; 6. Stolele uzuatle și anume: dela botez 66 fil., o cununie 6 cor., o înmormântare mică 2 cor., pentru mort mare dela 6 până la 10 cor., pentru prohodul simplu. Un sărindar 2 cor.; predică și ertăciune 2 cor. Evangelia lui Lazar 2 cor. Feștania mică 1 cor. feștania mare 2 coroane. Toate acestea venite, câtră cari se mai adauge și întregirea dotației dela stat, — răspund la suma corespunzătoare venitului pentru parohii de cl. I.

Doritorii de a ocupa această parohie sunt avizați ca concursurile ajustate conform §-lui 17 din Regul. pentru parohii, anul 1906, adresate comitetului parohial din Ponoară, să le înainteze subscrișului protoprezv. până la 4/17 Noemvrie 1907, având a se prezenta în vre-o Duminică ori sârbătoare, cu stricta observare a §-lui 20 din pomenitul Regulament, în sfânta biserică din Ponoară, spre a-și arăta aptitudinile în slujba dumnezeiască, cântare și tipic.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: *Alexandru Muntean* protoprezviter.

—□— 3—3

Pentru îndeplinirea postului învățătoareșc din comuna **Cacuciul-român**, protoprezv. Peștes, prin aceasta se publică concurs nou, cu termen de alegere pe ziua de **8/21 Noemvrie** 1907.

Emolumente: 1) Locuință și 300 □ o grădina de legume; 2) În bani gata: 300 cor. repartiați pe

locuitori; 3) 100 cor. ajutor anual dela Ven. Conzistor; 4) 400 cor. ajutorul sperativ dela stat. Fiitorul învățător este obligat a îndeplini agendele cantonale, pe lângă stolele obișnuite, fără altă remunerație.

Doritorii de a ocupa acest post, sunt avizați, ca recursele lor ajustate conform dispozițiilor §-lui 61 din Regulament și adresate com. parohial din Cacuciul român, să le înainteze subscrișului protoprezviter în M. Telegd, până la 4/17 Noemvrie 1907, având concurenții a se prezenta în sfânta biserică din Cacuciul-român, spre a-și arăta dexteritatea în cântare și tipic.

Iosif Moldovan,

preș. com. par.

T. Todoran,

not. com. par.

În conțelegere cu: *Alexandru Muntean* protoprezviter.

—□— 3—3

Pentru îndeplinirea postului învățătoareșc din **Picleu**, protopopiatul Peștes, devenit vacant prin strămutare, prin aceasta se deschide concurs cu termen de alegere pe **1/14 Noemvrie** 1907.

Emolumentele: 1. În bani gata 326 cor.; 2. Cortel liber cu grădina; 3. Patru holde catastrale pământ arător 160 cor.; 4. Treizeci vici de cucuruz à 2 cor. = 60 cor.; 5. 30 zile de lucru à 60 fil. = 18 cor.; 6. Opt pluguri à 2 cor. = 16 cor.; 7. Grădina intravilană 20 cor.; 8. Pentru conferență 20 cor.; Stolele cantonale uzuatle; 9. Ajutorul dela stat 160 cor.

Recursele provăzute în senzul dispozițiilor §-lui 61 din Regulament și adresate comitetului parohial din Picleu, să se trimită subscrișului protoprezviter până la 28 Oct. (10 Nov.) 1907 în Mezőtelegd, iar recurenții interesați să se prezente în vre-o Duminică ori sârbătoare în sfânta biserică din Picleu, spre a-și arăta aptitudinile în cântare și tipic.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: *Alexandru Muntean* protoprezviter.

—□— 3—3

Pentru îndeplinirea parohiei vacante **Hășmaș** cu filia **Beliu Urviș** de **cl. III**, pe baza aprobării venerabilului Conzistor orădan de sub Nr. 2000/B. a. c. să publică concurs cu termen de alegere în 31, Oct. (**13 Nov**) a. c.

Emolumentele constau din pământ arător de 8. cubule cu competența de pășunat; dela 35, cași din B. Urviș câte o jumătate măsură cucuruz sfârmat; stolole îndatinate și în tregirea dotațiunei dela stat de după pregătirile alesului preot.

Reflectanții au a-și înainta suplicele lor adresate comitetului parohial până cu 7 zile înainte de alegere la protopopul *Petru Serbu* în F. Ggörös.

Comitetul parohial

În conțelegere cu mine: *Petru Serbu* protopop.

—□— 3—3

Pentru îndeplinirea postului învățătoareșc **Agris-Botfeiu-Cumănești** să publică concurs cu termen de alegere în **31 Oct. (13 Nov.)** a. c. salariul e; 400. cor. și 7. orgii lemne cu întregirea dela stat.

Dumbrăvița de codru alegerea va fi în **8/21. Nov.** a. c. dotațiunea e; 500. cor. și întregirea dela stat.

Recurenții până înainte cu 7. zile a ale gerilor, au a-și trimite recursele adresate comitetelor parohiale la subscrișul protopop.

Comitetele parohiale

În conțelegere cu: *Petru Serbu* protopop.

—□— 3—3

Pentru îndeplinirea stațiunii învățătoarești **Poiana** din tractul Vașcoului să scrie concurs cu termen de **30 zile** dela prima publicare în foaia oficioasă.

Emolumentele, împreunate cu acest post sunt: În bani gata 160 cor.; 8 cubule à 10 cor., de tot 80 cor.; 16 metri lemne 48 cor. stolele cantonale 25 cor.; cvartir și grădina. Alesul e îndatorat a fi și cantor.

Cei ce vor reflecta la acest post sun, poftiți a-și trimite rugărilor lor, instruate conform regulamentului în Segyest u. p. Rieny, iar în vre-o Duminică ori sărbătoare au să se prezenteze în s. biserică din Poiană spre a-și arăta dexteritatea în cântare și tipic.

Comitetul parohial

În conțelegere cu: *Moise Popoviciu adm. ppsc.*

—□—

3-3

Pentru îndeplinirea postului de învățător dela școala confesională ort. rom. din **Labasinti** (protoprezv. Lipovei) prin aceasta să escrie concurs cu termen de **30 zile** dela prima publicare în foaia diecezană.

Emotiventele anuale împreunate cu acest post sunt: 1) Salar în bani 560 cor. 2) 20 metri de lemne pentru învățător și încălzirea salei de învățământ a 3 cor. 20 fil. = 64 cor. 3) grădini intravilană de 1/2 jug. 4) 4 jug. livadă cu un venit anual de circa 60. cor. 5) Pentru conferință 10 cor. 6) Pentru scripturistică 6 cor. Cortel liber 2 chilă și o cuină.

Recursele ajustate cu documentele de cvalificațiune, adresate comitetului par. din Labasinti să se substearnă P. O. Domn protopop în Lipova (Lippa) până la termenul susindicat, având recurenții a se prezenta în vre-o Duminică ori sărbătoare în sfânta biserică din Labasinti, spre a-și arăta dexteritatea în cânt și tipic. Labasinti, 15/28 Iulie 1907.

Comitetul parohial

În conțelegere cu: *Voicu Hamsea* protoprezv. insp.

—□—

3-3

Pentru îndeplinirea defnilitivă a paroniei ort. rom. din **Bătuța**, pprezviteratul Radnei, prin—aceasta să publică concurs, cu termen de recurgere de **30 zile**, dela prima publicare în organul oficios diecezan.

Dotatiunea parohului va fi: 1. O sesiune parohială, jumătate la șes, jumătate la deal. Din pământul dela deal jumătate e arător, jumătate pășune. 2. Stolele hotărâte prin invoiala reciprocă dintre repositul preot și poporenii, la anul 1891. 3. Întregirea dotatiunii preoțești din vistieria statului, după cvalificațiunea alesului.

Parohia e de **cl. III.**

Văduvei preotese, în virtutea §-lui 12. din Regulamentul pentru parohii, îi compete un an, dela moartea fostului preot, jumătate din întreg venitul parohiei.

Recurenții să-și susstearnă recursele, ajustate cu documentele prescrise și adresate comitetului parohial din Bătuța, P. On. Oficiu pprezviteral în M. Radna, având a se prezeta în vre-o Duminică ori sărbătoare cu observarea strictă a §-lui 20 din Reg. pentru parohii în sf. Biserică din Bătuța spre a-și arăta dexteritatea în cele rituale și oratorie.

Bătuța, la 16/29 Sept. 1907.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: *Procopiu Givulescu*, pprezviter.

—□—

3-3

Tipografia diecezană,

Arad, strada Batthányi Nr. 2. Telefon pentru oraș și comitat: 266.

fiind arangiată după cerințele moderne își recomandă atelierul său executând orice lucrări atingătoare de această branșe, grabnic, lucrări cu gust, pe lângă cele mai moderate prețuri.

Comande se primesc și prin telefon.

„Janus

„institut de asigurare mutuală pe viață în Viena

s'a fondat în anul 1839, din partea unui grup de bărbați nobili, este cel mai vechiu „Institut mutual de asigurare pe viață“

— pentru Austro-Ungaria. —

Se bazează pe legile mutualității în puterea cărora accidentul capitalului anual trece în favorul celui asigurat.

➡ Premii eftine. Condiții de asigurare favorabile. ➡

Imprescriptibilitatea polițelor după 3 ani. Plătirea în caz de duiel și sinucidere după 5 ani. **Asigurare gratuită** pentru caz de războiu. — Fără timbru de poliță și taxă de stat — Plătire la moment

Starea de asigurare 111.000.000 cor. | **§** | Averele institutului 31.000.000 cor.

Sumele de asigurare plătite până acum 56.000.000 cor.

Informațiuni îndatoritoare dă:

==== Agentura generală pentru Ungaria de sud în Timișoara-Fabric

Lerchengasse Nr. 17. (N-rul Telefonului: 422).

(15)